2019 m. lapkričio 28 d., ketvirtadienis

P9_TA(2019)0081

Naujausi Rusijos Federacijos veiksmai, nukreipti prieš Lietuvos teisėjus, prokurorus ir tyrėjus, dalyvavusius tiriant tragiškus 1991 m. sausio 13 d. įvykius Vilniuje

2019 m. lapkričio 28 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl naujausių Rusijos Federacijos veiksmų, nukreiptų prieš Lietuvos teisėjus, prokurorus ir tyrėjus, dalyvavusius tiriant tragiškus 1991 m. sausio 13 d. įvykius Vilniuje (2019/2938(RSP))

(2021/C 232/09)

Europos Parlamentas,

— atsižvelgdamas į savo ankstesnes rezoliucijas dėl Rusijos Federacijos,

— atsižvelgdamas į Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvenciją (Europos žmogaus teisių konvencija),

— atsižvelgdamas į Visuotinę žmogaus teisių deklaraciją,

— atsižvelgdamas į Tarptautinį pilietinių ir politinių teisių paktą,

— atsižvelgdamas į Europos konvenciją dėl savitarpio pagalbos baudžiamosiose bylose,

— atsižvelgdamas į Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartiją,

— atsižvelgdamas į JT pagrindinius teismų nepriklausomumo principus,

— atsižvelgdamas į neseniai, 2019 m. lapkričio 12 d., Piliečių laisvių, teisingumo ir vidaus reikalų komitete surengtą pasikeitimą nuomonėmis ([1]),

— atsižvelgdamas į Darbo tvarkos taisyklių 132 straipsnio 2 ir 4 dalis,

A. kadangi komunistinės TSRS įvykdyta Lietuvos Respublikos ir kitų šalių aneksija yra tiesioginis Molotovo–Ribentropo pakto padarinys;

B. kadangi Rusijos Federacija, prisiėmusi įsipareigojimus pagal Visuotinę žmogaus teisių deklaraciją bei Europos žmogaus teisių konvenciją ir būdama visateisė Europos Tarybos bei Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos narė, yra įsipareigojusi laikytis demokratijos, teisinės valstybės bei pagarbos pagrindinėms laisvėms ir žmogaus teisėms principų;

C. kadangi 1991 m. sausio 11–13 d. TSRS ginkluotosios pajėgos vykdė agresiją prieš nepriklausomą Lietuvos valstybę bei žmones, mėginusius taikiai apginti Vilniaus televizijos bokštą, kurių 14 žuvo ir beveik 800 buvo sužeisti; kadangi Sovietų ginkluotųjų pajėgų represiniai veiksmai buvo tęsiami iki 1991 m. rugpjūčio mėn., kai Maskvoje buvo pamėginta įvykdyti perversmą;

D. kadangi kraujo praliejimą pasmerkė visas pasaulis, įskaitant Rusijos Tarybų Federacinės Socialistinės Respublikos Aukščiausiosios Tarybos vadovą, kuris po kelių dienų tai padarė per Maskvoje vykusią masinę demonstraciją;

E. kadangi 1991 m. liepos 29 d. Lietuvos Respublikos ir Rusijos Tarybų Federacinės Socialistinės Respublikos sutartyje dėl tarpvalstybinių santykių pagrindų Rusijos Federacija pripažino 1990 m. kovo 11 d. Lietuvos Respublikos nepriklausomybės atkūrimą;

([1]) https://www.europarl.europa.eu/ep-live/en/committees/video?event=20191112-0900-COMMITTEE-LIBE.

F. kadangi Rusijos Federacija, prisiėmusi buvusios TSRS teises ir pareigas, tapo šios valstybės teisių perėmėja;

G. kadangi 2019 m. kovo 27 d. Vilniaus apygardos teismas paskelbė nuosprendį vadinamojoje Sausio 13-osios įvykių byloje, kuriuo buvęs TSRS gynybos ministras Dmitrijus Jazovas, buvęs Sovietų armijos Vilniaus garnizono vadas Vladimiras Uskhopčikas, buvęs KGB specialiųjų pajėgų vadas Michailas Golovatovas bei 64 Rusijos, Baltarusijos ir Ukrainos piliečiai už dalyvavimą vykdant agresiją prieš Lietuvos valstybę buvo pripažinti kaltais dėl karo nusikaltimų ir nusikaltimų žmoniškumui;

H. kadangi visi šio išpuolio vykdytojai, išskyrus du buvusius Sovietų armijos pareigūnus Jurijų Melį ir Genadijų Ivanovą, buvo teisiami *in absentia* ir kadangi atsakovai buvo nuteisti iki 14 metų kalėjimo bausme; kadangi 2019 m. pavasarį paskelbti nuosprendžiai susiję su tragiškais įvykiais po 1990 m. kovo 11 d. Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo ir Sovietų mėginimų priversti Lietuvą jį atšaukti, prasidėjusių 1990 m. pirmosios pusės ekonomine blokada, o kulminaciją pasiekusių brutaliomis pastangomis nuversti Lietuvos vyriausybę 1991 m. sausio mėn.;

I. kadangi Lietuvos Respublikos valdžios institucijos, atlikdamos su Sausio 13-osios įvykių byla susijusį ikiteisminį tyrimą, ne kartą kreipėsi į kompetentingas Rusijos Federacijos valdžios institucijas su prašymu suteikti teisinę pagalbą nagrinėjant šią baudžiamąją bylą, tačiau Rusijos Federacija nebendradarbiavo;

J. kadangi manoma, kad Rusija aktyviai slepia ir saugo aukščiausius vykdančiuosius karininkus ir ginkluotos agresijos veiksmų prieš nekaltus beginklius civilius vykdytojus, pvz., per 1991 m. sausio mėn. įvykius vadovavusį karininką Michailą Golovatovą, ir taiko visas įmanomas priemones, kad padėtų jiems išvengti atsakomybės;

K. kadangi Rusijos reakcija į teismo nuosprendį iš pat pradžių buvo neigiama: Rusijos Valstybės Dūma pareiškė, kad teismo procesas buvo politiškai motyvuotas ir kad tai mėginimas perrašyti istoriją, o Rusijos užsienio reikalų ministerija paskelbė šito nepaliksianti be atsako;

L. kadangi laikotarpiu nuo 2018 m. liepos mėn. iki 2019 m. rugpjūčio mėn. Rusijos Federacijos Tyrimų komitetas iškėlė baudžiamąsias bylas Lietuvos Respublikos prokurorams, tyrėjams ir teisėjams, dalyvavusiems tiriant ir svarstant Sausio 13-osios įvykių bylą, vadovaudamasis Rusijos Federacijos baudžiamojo kodekso 299 ir 305 straipsniais, pagal kuriuos numatyta baudžiamoji atsakomybė už „sąmoningą nekalto asmens patraukimą baudžiamojon atsakomybėn“ ir „teisėjo (teisėjų) sąmoningai paskelbtą neteisėtą nuosprendį, sprendimą ar kitą juridinį aktą“;

M. kadangi šis politiškai motyvuotas baudžiamasis persekiojimas, kurį inicijavo Rusijos Federacija, gali baigtis mėginimais piktnaudžiauti Interpolo sistema bei kitais dvišalio ir daugiašalio bendradarbiavimo susitarimais, siekiant apriboti Sausio 13-osios įvykių bylą tiriančių prokurorų ir ją nagrinėjančių teisėjų teises per kratas, apklausas ir suėmimus; kadangi Rusijos Federacija gali mėginti gauti tarptautinius su šiuo procesu susijusių Lietuvos pareigūnų arešto orderius;

N. kadangi valstybės kontroliuojama Rusijos Federacijos žiniasklaida ir oficialūs šios šalies atstovai vykdo propagandos ir dezinformacijos kampaniją, kurios tikslas – kurti su Sausio 13-osios įvykių byla susijusias sąmokslo teorijas ir kuri yra dalis hibridinių grėsmių ES bei demokratinėms valstybėms;

O. kadangi teisinė valstybė, įskaitant teisminių institucijų nepriklausomumą, yra viena iš bendrųjų vertybių, kuriomis remiasi ES; kadangi, vadovaujantis Sutartimis, Komisija kartu su Parlamentu ir Taryba yra atsakingi už pagarbos teisinei valstybei – pamatinei Sąjungos vertybei – užtikrinimą ir už tai, kad būtų gerbiamos ES teisės nuostatos, vertybės ir principai;

P. kadangi bet kurios valstybės narės teisėjai yra ir visos Europos Sąjungos teisėjai;

2019 m. lapkričio 28 d., ketvirtadienis

Q. kadangi teisminių institucijų nepriklausomumas yra teisinės valstybės ramstis, nepaprastai svarbus demokratijos veikimo ir žmogaus teisių užtikrinimo požiūriais; kadangi teisminių institucijų nepriklausomumas įtvirtintas Pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnyje ir Europos žmogaus teisių konvencijos 6 straipsnyje;

R. kadangi, vadovaujantis JT pagrindiniais teismų nepriklausomumo principais, visos vyriausybinės ir kitos institucijos turi pareigą gerbti ir užtikrinti teismų nepriklausomumą; kadangi pagal šiuos principus taip pat reikalaujama, kad nebūtų nederamai ar neteisėtai kišamasi į teismo procesą ([2]);

S. kadangi Visuotinėje žmogaus teisių deklaracijoje aiškiai įtvirtinti lygybės prieš įstatymą, nekaltumo prezumpcijos ir teisės į teisingą ir viešą bylos nagrinėjimą pagal įstatymą įsteigtame kompetentingame, nepriklausomame ir nešališkame teisme principai;

T. kadangi Europos konvencijos dėl savitarpio pagalbos baudžiamosiose bylose, kurią yra ratifikavusi Rusijos Federacija, 1 straipsnyje pažymima: „susitariančiosios Šalys įsipareigoja teikti viena kitai kuo didesnę pagalbą teismo procese dėl nusikaltimų, už kuriuos bausmės skyrimas prašymo dėl pagalbos pateikimo metu pagal kompetenciją priklauso prašymą pateikusios Šalies teisminėms įstaigoms“;

U. kadangi Rusijos Federacija vis dažniau pažeidžia tarptautinę teisę ir įsipareigojimus bei vadovaujasi pozicijomis, kurios yra nesuderinamos su gerais kaimyniniais santykiais, o tai pakerta bet kokią bendradarbiavimo ateityje perspektyvą;

1. solidarizuojasi su nukentėjusiųjų Sausio 13-osios įvykių byloje šeimomis ir reiškia joms užuojautą;

2. pažymi, kad Rusijos Federacijos valdžios institucijų veiksmais Lietuvos teisėjų ir prokurorų atžvilgiu pažeidžiamos pamatinės teisinės vertybės, visų pirma teisminių institucijų nepriklausomumas bei žmogaus teisių ir laisvių principas, kuris gali būti teisėtai ribojamas tik tikslais, kuriais šie apribojimai numatyti pagal tarptautinę teisę;

3. primena, kad baudžiamasis prokurorų ir teisėjų persekiojimas už jų profesinę veiklą – tai būdas neleistinai išorės įtakai pažeidžiant teisės viršenybę daryti;

4. pabrėžia, kad procesiniai veiksmai, kurių tokiose baudžiamosiose bylose imamasi prieš prokurorus ir teisėjus, negali būti laikomi teisėtais;

5. griežtai smerkia šiuos Rusijos valdžios institucijų daromus pagrindinių tarptautinės teisės principų ir normų pažeidimus ir reiškia protestą dėl šių politiškai motyvuotų baudžiamojo persekiojimo atvejų;

6. solidarizuojasi su Lietuvos pareigūnais, tyrėjais ir teisėjais, apkaltintais Rusijos valdžios institucijų ryšium su minėtąja byla, ir Lietuvos vyriausybės pastangomis atkreipti dėmesį į šį atvejį bei apriboti žalą ir pavojų, gresiančius Rusijos valdžios institucijų neteisėtai apkaltintiems asmenims;

7. pabrėžia, kad visuotinai pripažįstamomis teisėjų ir prokurorų nepriklausomumo garantijomis draudžiamas bet koks kišimasis į teismo vykdomą teisingumo administravimo veiklą arba net menkiausias mėginimas daryti įtaką nuosprendžiui, taip pat teisėjų persekiojimas už minėtuoju pagrindu priimamus nuosprendžius arba kišimasis į prokuratūros darbą tiriant bylas;

8. ragina Rusijos Federacijos valstybines institucijas nutraukti baudžiamąsias bylas, iškeltas Lietuvos prokurorams, tyrėjams ir teisėjams, susijusiems su Sausio 13-osios įvykių byla;

9. ragina Rusijos Federacijos valdžios institucijas įgyvendinant 1991 m. liepos 29 d. Lietuvos Respublikos ir Rusijos Tarybų Federacinės Socialistinės Respublikos sutartį dėl tarpvalstybinių santykių pagrindų įvertinti asmenų, vadovavusių 1991 m. sausio 11–13 d. agresijos veiksmams prieš Lietuvos valstybę arba joje dalyvavusių, atskaitomybę ir padėti Lietuvos Respublikos teisėsaugos institucijoms siekti teisingumo Sausio 13-osios įvykių byloje;

([2]) https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/IndependenceJudiciary.aspx.

10. ragina Rusijos Federacijos ir Baltarusijos valdžios institucijas atsiliepti į Lietuvos Respublikos savitarpio teisinės pagalbos nagrinėjant Sausio 13-osios įvykių bylą prašymus;

11. ragina Rusijos valdžios institucijas imtis veiksmų, kad Rusijos Federacijos pareigūnai liautųsi skelbę neatsakingus dezinformacinius ir propagandinius pareiškimus apie Sausio 13-osios įvykių bylą;

12. ragina valstybes nares gavus Rusijos Federacijos savitarpio teisinės pagalbos prašymą dėl Rusijos Federacijoje vykdomo baudžiamojo Lietuvos prokurorų ir teisėjų, susijusių su Sausio 13-osios įvykių byla, persekiojimo, traktuoti jį kaip politiškai motyvuotą, glaudžiai bendradarbiauti su Lietuvos valdžios institucijomis ir šiuo atveju atsisakyti teikti teisinę pagalbą Rusijos Federacijai;

13. ragina Interpolo bylų kontrolės komisiją, atsakingą už piktnaudžiavimo politinio pobūdžio arešto orderiais prevenciją, būti budriai tuo atveju, jeigu būtų gautas prašymą išduoti tarptautinius apkaltintų Lietuvos pareigūnų arešto orderius; ragina visas valstybes nares ir kitas Interpolo statuto signatares ignoruoti visus tarptautinius apkaltintų Lietuvos pareigūnų arešto orderius; ragina Interpolą neatsižvelgti į jokius Rusijos prašymus dėl orderių, susijusių su Sausio 13-osios įvykių byla;

14. ragina visas valstybes nares neperduoti Rusijai jokių asmens duomenų, kurie galėtų būti naudojami baudžiamajame procese prieš Lietuvos teisėjus, prokurorus ir tyrėjus;

15. ragina valstybes nares klausimu dėl jų politikos Rusijos atžvilgiu visapusiškai bendradarbiauti Europos lygmeniu, nes didesnis nuoseklumas ir geresnis koordinavimas yra nepaprastai svarbūs siekiant didesnio ES politikos veiksmingumo, taip pat labiau stengtis ugdyti atsparumą ir dirbti siekiant rasti praktinius sprendimus demokratinių procesų ir nepriklausomų teisminių institucijų rėmimo ir stiprinimo klausimais;

16. ragina Tarybos ir Komisijos pirmininkus, vyriausiąją įgaliotinę ir Komisijos pirmininko pavaduotoją bei valstybes nares toliau atidžiai stebėti tokias bylas, kelti šiuos klausimus per įvairių formatų posėdžius ir susitikimus su Rusijos Federacijos atstovais bei informuoti Parlamentą apie diskusijas su Rusijos valdžios institucijomis, o pastarąją išsamiai informuoti, kad šiuo ir kitais susijusiais klausimais Europos Sąjunga yra vieninga ir solidari; ragina valstybes nares kelti šį klausimą bendraujant su Rusijos valdžios institucijomis;

17. paveda Pirmininkui perduoti šią rezoliuciją Komisijos pirmininko pavaduotojai ir Sąjungos vyriausiajai įgaliotinei užsienio reikalams ir saugumo politikai, Tarybai, Komisijai, valstybių narių vyriausybėms ir parlamentams, Europos Tarybai, Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijai bei Rusijos Federacijos ir Baltarusijos prezidentams, vyriausybėms ir parlamentams.